

لزوم بازتعریف رابطه نظام مالیاتی با بخش تولید



رضا جعفری، عضو هیئت رئیسه اتاق بازرگانی تبریز طی یادداشتی نوشت: نظام مالیاتی کشور، آن‌گونه که امروز در عمل پیاده می‌شود، نه تنها نقشی در حمایت از تولید ندارد، بلکه در بسیاری از موارد به مانعی جدی در مسیر فعالیت‌های مولد تبدیل شده است. در حالی که انتظار می‌رود مالیات ابزاری برای تأمین منابع پایدار توسعه و توزیع عادلانه هزینه‌های عمومی باشد، ساختار اجرایی و نظارتی آن در ایران به گونه‌ای است که بخش‌های شفاف و رسمی اقتصاد (به‌ویژه تولیدکنندگان و فعالان بخش خصوصی) تحت فشار مضاعف قرار گرفته‌اند.

متن کامل یادداشت را در ادامه بخوانید: «فعالان اقتصادی ای که با دفاتر رسمی، حساب‌های بانکی شفاف و ثبت دقیق تراکنش‌ها فعالیت می‌کنند، بیشترین بار مالیاتی را به دوش می‌کشند؛ در حالی که بخش بزرگی از اقتصاد، به ویژه فعالیت‌های غیررسمی، همچنان خارج از دایره مالیات ستانی باقی مانده‌اند. این وضعیت ناعادلانه نه تنها به تضعیف انگیزه سرمایه‌گذاری در تولید انجامیده، بلکه اعتماد عمومی به عدالت مالیاتی را نیز به طور چشم‌گیری کاهش داده است. یکی از دلایل اصلی این وضعیت، عدم اجرای کامل و فراگیر قوانین موجود است. به عنوان نمونه، قانون پایانه‌های فروشگاهی که می‌توانست شفافیت مالیاتی را در سراسر زنجیره اقتصادی ایجاد کند، تنها به طور ناقص اجرا شده است. بسیاری از بخش‌های نظام مالیاتی کشور، از جمله زیرساخت‌های اطلاعاتی، تعامل نهادی و توانمندسازی منابع انسانی، هنوز در سطحی ابتدایی باقی مانده‌اند.

در کشورهای توسعه یافته، اگرچه نظام مالیاتی سخت‌گیرانه است، اما همه فعالان اقتصادی را بدون تبعیض در بر می‌گیرد و از شفافیت، عدالت و پاسخگویی برخوردار است. فعال اقتصادی می‌داند مالیات پرداختی‌اش در کدام حوزه‌ی بهداشت، آموزش، زیرساخت، خدمات عمومی و... مصرف می‌شود. همین شفافیت در هزینه‌کرد، میل به پرداخت داوطلبانه مالیات را افزایش می‌دهد و رابطه‌ای مبتنی بر اعتماد میان دولت و مالیات‌پرداز ایجاد می‌کند.

در نقطه مقابل، در کشور ما، چنین شفافیتی وجود ندارد. به عنوان نمونه، در شهرک‌های صنعتی، شاهد وضعیتی ناگوار هستیم. کارخانه‌ها با وجود پرداخت مالیات‌های سنگین، بازتابی از آن در محیط فعالیت خود نمی‌بینند. زیرساخت‌هایی مانند جاده، فضای سبز، خدمات شهری و امکانات دیگر همچنان فرسوده، ناکافی یا اساساً غایب‌اند. شهرداری‌ها نیز در ارائه خدمات در این مناطق کم‌کاری می‌کنند. این بی‌توجهی به هزینه‌کرد مالیات‌آخذ شده توسط واحدهای تولیدی مستقر در شهرک‌های صنعتی در خود شهرک‌ها، یکی از عوامل اصلی بی‌اعتمادی به نظام مالیاتی است.

مسئله دیگر، عدم انعطاف‌پذیری نظام مالیاتی در کشور است، به طوریکه در شرایط بحرانی، نظیر جنگ ۱۲ روزه اخیر در منطقه، نیز انعطاف‌پذیری لازم در نظام مالیاتی مشاهده نشد. در حالی که بسیاری از کارخانه‌ها برای تأمین نیاز داخلی، ارزآوری و حفظ اشتغال تلاش می‌کردند، به جای حمایت، پیامک‌های تهدیدآمیز درباره مسدود شدن حساب‌ها بابت مالیات‌های معوقه برایشان ارسال شد.

برای اصلاح این وضعیت و بازتعریف نظام مالیاتی در راستای توسعه محور شدن آن، پیشنهاد می‌شود:

۱. اجرای کامل و بی‌تبعیض نظام جامع مالیاتی، به گونه‌ای که گردش مالی همه فعالان اقتصادی، از رسمی‌ترین شرکت‌ها تا کوچک‌ترین کسب‌وکارهای غیررسمی، رصد و ارزیابی شود. تمرکز انحصاری بر بخش‌های شفاف، نشانه ضعف نظام مالیاتی است نه قدرت آن.

۲. ایجاد واحد روابط عمومی قدرتمند و پاسخگو در سازمان امور مالیاتی با هدف ارائه گزارش شفاف از نحوه هزینه‌کرد درآمدهای مالیاتی به مردم. چنین شفاف‌سازی‌ای شرط ضروری برای افزایش مقبولیت اجتماعی نظام مالیاتی است.

۳. بازنگری در نگاه سخت‌گیرانه به توسعه صنعتی در شرایط تحریمی. تولیدکنندگانی که ناچار به واردات غیررسمی تجهیزات و ماشین‌آلات هستند، نباید به دلیل عدم ثبت محل خرید در اسناد رسمی، از معافیت‌های قانونی محروم شوند. این محدودیت، مانعی بزرگ در مسیر نوسازی و توسعه صنعتی است.

در نهایت، در شرایطی که کشور با فشارهای بین‌المللی، محدودیت منابع و بحران‌های اقتصادی مواجه است، بازتعریف نظام مالیاتی با رویکردی حمایتی، هوشمند و پاسخ‌گو بیش از هر زمان دیگری ضروری است. مالیات باید ابزاری برای توسعه و تقویت زیرساخت‌های کشور باشد، نه مانعی بر سر راه تولید. شفافیت، عدالت و انعطاف‌پذیری، سه ستون اصلی اصلاح این نظام‌اند؛ ستون‌هایی که امروز بیش از هر زمان دیگری جای خالی‌شان احساس می‌شود.